

مسکن جوار کارگاه؛

مسیر خانه‌دار کردن کارگران

عدم تناسب هزینه‌های تهیه و تأمین مسکن، از رهن و اجاره تا خرید خانه به‌ویژه برای کارگران، کاملاً مشهود است. بسیاری از کارشناسان حوزه کار معتقدند که دست کم بیش از ۶۰ درصد درآمد جامعه کارگری در کلان‌شهرها صرف تأمین مسکن می‌شود. به همین دلیل دولت‌ها، بخش خصوصی (در قالب کارفرمایان، به‌ویژه صاحبان صنایع بزرگ) و خود کارگران همواره از طریق راهکارهای مختلف، حل مسئله مسکن را در اولویت قرار داده‌اند.

تسهیلات بانکی ارزان قیمت و بلندمدت، اجرای طرح‌های بزرگ و ملی خانه‌سازی ارزان قیمت، فعالیت تعاونی‌های مسکن کارگری و ساخت مسکن جوار کارگاهی از جمله راهکارهایی هستند که برای کاهش دغدغه مسکن جامعه کارگری ارائه شده‌اند. در این میان، ساخت مسکن جوار کارگاهی در دوره‌هایی خاص به دلیل مزایای فراوانی که هم برای کارفرما و هم برای نیروی کار دارد، اجرایی شده است اما به دلایل عمدتاً اقتصادی، در دهه‌های اخیر کمتر شاهد عملیاتی شدن این طرح بوده‌ایم.

علیرضا حیدری، کارشناس حوزه بازار کار و تولید، با تأکید بر استفاده از سازوکارهای حمایتی دولت، دستگاه‌های مرتبط و متولی حوزه کار و اختصاص تسهیلات بانکی بلندمدت، ساخت مسکن جوار کارگاه را یکی از راهکارهای خانه‌دار کردن نیروی کار دانست.

به گفته او، در دهه‌های ۴۰ و ۵۰، ساخت مسکن جوار کارگاه به‌عنوان یکی از راهکارهای حل مشکل مسکن نیروی کار شاغل مطرح بود و کارفرمایان، ساخت شهرک‌های مسکونی را برای تأمین مسکن شاغلان، کاهش هزینه و زمان رفت‌وآمد آنان به کارگاه و تسهیل دسترسی در دستور کار داشتند.

حیدری افزود: «اقدام کارفرمایان، به‌ویژه در حوزه کارگاه‌های بزرگ با توان مالی کافی برای ساخت شهرک‌های مسکونی کارگری، منفاسی چندوجهی را برای نیروی کار، کارفرما و همچنین دولت و نهادهای متولی در حل چالش مسکن بخشی از نیروی کار به همراه دارد.»

این کارشناس حوزه کار، با تأکید بر امکان ادامه روند خانه‌سازی برای کارگران توسط کارگاه‌های دارای تمکن مالی، بیان کرد: «اغلب شرکت‌ها و کارخانه‌های بزرگ در آن بازه زمانی، اقدامات شهرک‌سازی برای اسکان نیروی کار شاغل در کارگاه‌ا مورد توجه قرار دادند.»

او در ادامه، با اشاره به اینکه دولت‌ها می‌توانند با امکان‌سنجی اختصاص زمین به کارخانجات برای خانه‌سازی نیروی کار، شرایط ساخت مسکن کارگری را تسهیل کنند، توضیح داد: «با توجه به وضعیت میانگین درآمدی جامعه کارگری و هزینه‌های بالای مشارکت در ساخت مسکن، اکثریت شاغلان حوزه کارگری توانایی تأمین آورده مالی برای مشارکت در طرح‌های تعاونی و انبوه‌سازی را ندارند. بخش قابل‌توجهی از منابع مالی انباشته‌شده خانوارهای کارگری به‌عنوان ودیعه مسکن مصرف می‌شود. بنابراین، اگر قرار است آورده‌ای از کارگران برای ساخت مسکن دریافت شود، این مبلغ باید در زمان تحویل مسکن و هم‌زمان با نقل مکان از منزل استیجاری به خانه نوساز پرداخت شود.»

این کارشناس بازار کار و تولید تأکید کرد: «تنها در صورت حل مشکل تأمین زمین و ارائه تسهیلات کم‌بهره و بلندمدت که توسط کارگران قابل پرداخت باشد، امکان تحقق ساخت مسکن ارزان و گسترده برای کارگران وجود دارد. البته، تکلیف قانون اساسی در حوزه ساخت مسکن برای اقشار کارگری توسط دولت همچنان پابرجاست. همچنین، در آیین‌نامه اجرایی یکی از مواد قانون کار، بر مشارکت و مساعدت کارفرمایان در ساخت مسکن کارگری تأکید شده است؛ هرچند این موضوع به‌عنوان یک تکلیف قانونی محسوب نمی‌شود.»

او ادامه داد: «با همراهی دولت و کارفرمایان، ساخت مسکن انبوه با همکاری کارفرمایان می‌تواند به‌عنوان یک راهکار برای حل چالش مسکن بخشی از نیروی کار در نظر گرفته شود. همچنین، شهرک‌های صنعتی می‌توانند در قالب مجتمعی از کارگاه‌های صنعتی و تولیدی، با مشارکت یکدیگر و تأمین زمین، امکان ایجاد شهرک‌های مسکونی جوار کارگاه را فراهم کنند.» در نهایت، با توجه به ظرفیت‌های موجود در حوزه ساخت مسکن جوار کارگاه، به‌شروط حمایت دولت و نظام بانکی در ارائه تسهیلات مناسب، همراهی کارفرمایان بخش خصوصی و مشارکت جامعه کارگری، همچنان امکان بهبود وضعیت موجود در حوزه مسکن کارگری وجود دارد.

احسان احمدی

روزنامه نگار

سیاست‌های مختلف مرتبط با فقرزدایی در چارچوب برنامه‌های کلان و توسط نهادهای دولتی و غیردولتی در طول دهه‌های گذشته در کشور به مرحله اجرا رسیده‌اند. به اعتقاد کارشناسان، در کنار مزایای عملیاتی‌سازی حداقل بخشی از این سیاست‌ها، پراکندگی سیاستی، نبود راهبری تجمیعی، فقدان چارچوب و هدف‌گذاری مشخص و هدررفت منابع به دلیل چالش‌های اشاره‌شده، از موانع اصلی اثرگذاری بالاتر در حوزه مبارزه با فقر در کشور محسوب می‌شوند.

مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، با توجه به فعالیت‌های تخصصی خود در راستای تولید، اشاعه و کاربست دانش اجتماعی برای گروه‌های کارگری، کارفرمایی، کارآفرینان، کارجویان و نهادهای حقوقی مرتبط، گفتمان‌سازی حوزه عدالت اجتماعی و فقرزدایی را در چارچوب برگزاری نشست‌های تخصصی با عنوان «گفتمان‌سازی عدالت اجتماعی فراگیر» در دستور کار قرار داده است. ابراهیم صادقی‌فر، رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، رسیدن به انسجام سیاستی در ارتباط با مبارزه با فقر و حرکت در مسیر فقرزدایی را از اهداف اصلی برگزاری این سلسله نشست‌های گفتمانی دانست و به آتی‌ه نو گفت: «در حال حاضر، در بخش‌هایی مانند بهداشت، درمان، آموزش و بسیاری از حوزه‌های دیگر، سیاست‌های پراکنده‌ای در راستای مقابله با فقر و برنامه‌ریزی برای فقرزدایی هدف‌گذاری شده‌اند.»

صادقی‌فر افزود: «این سیاست‌های فقرزدایی به دلیل پراکندگی اقدامات، نامشخص بودن منابع و سایر چالش‌ها، منجر به تحقق اهداف مذکور نمی‌شوند. بنابراین، هدف اصلی برگزاری این نشست‌ها، تجمیع انرژی‌های موجود در حوزه اجرای سیاست‌های مرتبط است.»

مشارکت ۳۰ دستگاه در نشست‌ها

رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی در باره سطح و میزان مشارکت دستگاه‌های مختلف در گفتمان‌سازی عدالت اجتماعی و مبارزه با فقر بیان کرد: «تاکنون حدود ۳۰ دستگاه با مشارکت در سلسله نشست‌های گفتمان‌سازی

گزارش

در جریان آخرین نشست‌های کمیته دستمزد و شورای عالی کار، موضوعات مهمی مانند به‌روزرسانی هزینه‌های زندگی کارگران و نهایی شدن سبد معیشت کارگران مورد بررسی قرار گرفت. بیست‌ونهم بهمن‌ماه، پنجمین نشست کمیته دستمزد با حضور نمایندگان دولت، کارگران و کارفرمایان برگزار و در آن سبد معیشت نهایی شد. یک روز بعد، در سی‌ام بهمن‌ماه، سیصد و سی‌وسومین نشست شورای عالی کار برگزار شد و در آن به‌روزرسانی هزینه‌های زندگی جامعه کارگری در قالب کمیته مزد انجام گرفت.

کمیته دستمزد، کمیته‌ای سه‌جانبه زیرمجموعه شورای عالی کار و متشکل از نمایندگان شرکای اجتماعی است که وظیفه انجام محاسبات و تعیین شاخص‌های مؤثر بر مذاکرات مزدی جامعه کارگری را بر عهده دارد. خروجی تصمیم‌سازی‌های این کمیته به‌عنوان مبنا برای تصمیمات مزدی در اختیار شورای عالی کار قرار می‌گیرد. این موضوعات از مسائل اساسی در افزایش دستمزد سالانه نیروی کار مشمول قانون کار محسوب می‌شوند.

یکی از اصلی‌ترین دستور کارهای کمیته مزد در سال‌های اخیر، ایجاد بسترهای اجرایی بند «دوم» ماده ۴۱ قانون کار از طریق محاسبه سه‌جانبه نرخ سبد معیشت خانوارهای کارگری بوده است. این بند قانونی الزام‌آور در حوزه تعیین دستمزد، تأکید دارد: «حداقل دستمزد کارگران مشمول قانون کار باید به‌گونه‌ای تعیین شود که فارغ از مشخصات جسمی و روحی کارگر و مختصات کار محوله، قادر به تأمین هزینه‌های زندگی یک خانواده متوسط باشد.» این الزام قانونی در قالب مؤلفه‌ای قابل اندازه‌گیری به نام سبد معیشت خانوار جمع‌بندی می‌شود.

وظیفه کمیته دستمزد، محاسبه نرخ سبد معیشت خانوار بر اساس داده‌های آماری رسمی و با اتکا به نرخ سبد خوراکی‌ها و آشامیدنی‌های یک خانواده متوسط است. تا قبل از نشست بیست‌ونهم بهمن، کمیته دستمزد و در هفته‌های گذشته، چهار نشست در این نهاد زیرمجموعه شورای عالی کار برگزار شد، اما به دلیل تغییر جدول کاری‌های مورد نیاز هر فرد اعلام‌شده از سوی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کار محاسبه این سبد به نتیجه نرسید. در آخرین نشست، پس از رونمایی از جداول غذایی جدید و با اتکا به داده‌های تورمی ده‌ماه مرکز آمار ایران، سبد معیشت خانوارهای کارگری نرخ‌گذاری شد و ظاهراً نمایندگان هر سه گروه بر سر اعداد و ارقام آن به توافق رسیدند.

در سلسله نشست‌های «گفتمان سازی عدالت اجتماعی فراگیر» مطرح شد؛

نقش آفرینی نظام بانکی در فقرزدایی مستلزم گفتمان سازی است

است. در واقع، فقرزدایی را در کنار رسیدن به رفاه اجتماعی می‌بینیم.» او درباره روند برگزاری نشست‌ها توضیح داد: «تاکنون شش نشست از مجموعه نشست‌های گفتمان‌سازی عدالت اجتماعی فراگیر در راستای فقرزدایی و ایجاد رفاه اجتماعی در مؤسسه کار و تأمین اجتماعی برگزار شده است و احتمالاً آن برای دستیابی به اهداف مورد نظر، حداقل سه نشست دیگر نیز برگزار خواهد شد.»

ارتباط تعاون با فقرزدایی

رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، با تأکید بر اهمیت برگزاری نشست‌های تخصصی مرتبط با حوزه تعاون، گفت: «یکی از موضوعات اساسی در فعالیت‌های حوزه تعاون، ارتباط آن با بسترهای اجتماعی، فقرزدایی و مشارکت جمعی است. بنابراین، آغاز بررسی‌ها و گفت‌وگوهای جدی در این حوزه برای محقق شدن فقرزدایی ضروری است.» او افزود: «همچنین، الزامات مشارکت و نقش آفرینی نظام بانکی در راستای رفع فقر و افزایش رفاه اجتماعی نیازمند گفتمان‌سازی و برگزاری نشست‌های مرتبط است. علاوه بر این، باید در حوزه مناسبات نظام اندازه‌گیری فقر در جامعه نیز نشست‌هایی ترتیب داده شود.»

نگاهی به مهمترین دغدغه های جلسات پایانی کمیته دستمزد و شورای عالی کار:

پر کردن شکاف دستمزد و هزینه‌های زندگی مهمترین درخواست جامعه کارگری است

در هفته‌های گذشته، وزارت کار در فراخوانی از کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه دستمزد درخواست کرده بود تا نظرات و پیشنهاد خود را در ارتباط با افزایش مزد کارگران مشمول قانون کار به دبیرخانه این وزارتخانه ارسال کنند. آیت اسدی، عضو کارگری شورای عالی کار، در مورد محتوای نشست سی‌ام بهمن و جزئیات آن به آتی‌ه نو گفت: «بخش اعظم این نشست به بررسی راهکارها و پیشنهادها افزایش مزد گذشت؛ پیشنهادها و مواردی که وزیر کار از کارشناسان و اقتصاددانان طی فراخوانی درخواست کرده بود، موضوع گفت‌وگوی هر سه گروه حاضر در نشست قرار گرفت.»

او با بیان اینکه در نشست شورای عالی کار موضوعات کارشناسی مطرح شد، اضافه کرد: «خواسته گروه کارگری، پر کردن شکاف دستمزد و هزینه‌های زندگی طی یک برنامه و زمان‌بندی مشخص است. امیدواریم در نشست‌های شورای عالی کار امسال در این زمینه به توافق برسیم و بتوانیم در جهت بهبود وضع معاش کارگران قدم برداریم.»

موضوع دیگر این نشست، بررسی گزارش کار کمیته دستمزد بود. اسدی در این رابطه اعلام کرد: «در ادامه این نشست، گزارش کمیته دستمزد در رابطه با نرخ سبد معیشت خانوارهای کارگری ارائه شد.»

سبد معیشت خانوارهای کارگری شاخصی قابل اندازه‌گیری برگرفته از بند «دوم» ماده ۴۱ قانون کار و ناظر بر حداقل هزینه‌های ماهانه زندگی یک خانواده متوسط کارگری است. نرخ سبد معیشت در نشست اواخر بهمن‌ماه کمیته دستمزد با حضور نمایندگان هر سه گروه دولت، کارگران و کارفرمایان و بر اساس داده‌های تورمی ده‌ماه به میزان ۲۳ میلیون و ۴۴۱ هزار تومان تعیین شد. این رقم در نشست سی‌ام بهمن شورای عالی کار ارائه و در نهایت قرار شد با داده‌های تورمی بهمن‌ماه اصلاح و به‌روزرسانی شود.

اسدی یادآور شد: «قرار بر این شد که نشست‌های کمیته مزد با هدف اصلاح نرخ سبد معیشت بر اساس داده‌های تورمی جدید ادامه داشته باشد. خروجی جلسات کمیته دستمزد به نشست بعدی شورای عالی کار می‌آید و بر اساس آن، مذاکرات و چانه‌زنی‌های جدی دستمزد ۱۴۰۴ آغاز می‌شود.»

کاهش افزایش مزد در صورت عدم کنترل تورم

اصغر آهنی‌ها، عضو کارفرمایی شورای عالی کار، گفت: «در جریان برگزاری جلسات کارگروه مزد و شورای عالی کار در راستای تصمیم‌گیری دستمزد ۱۴۰۴ کارگران، تلاش در راستای اتخاذ بهترین تصمیم برای فعالیت‌ها و فعالان حوزه کسب‌وکار

کشور و تعیین دستمزد جامعه کارگری در جریان است.»

او با اشاره به اینکه جلسات کارگروه مزد در قالب نشست‌های شورای‌عالی کار با حضور نمایندگان دولت، تشکل‌های کارگری و کارفرمایی و کارشناسان حوزه کار و تولید در حال برگزاری است، افزود: «در جریان جلسات اشاره‌شده، بررسی‌های مختلف درباره شکونشکل تعیین دستمزد سال آینده جامعه کارگری مشمول قانون کار در حال انجام است. در واقع، این بررسی‌ها بر اساس نظرات اعضای شورای عالی کار، حول محور مزد کارگری صورت می‌گیرد.»

این فعال کارفرمایی ادامه داد: «باید توجه داشت که بررسی‌های تخصصی دستمزد در چارچوب یک روند زمان‌بر، هر ساله در دستور کار شورای عالی کار قرار دارد. امسال نیز جلسات این شورا شگل گرفته و در حال انجام است. در جلسات بعدی این شورا، گزارش‌های اولیه کارگروه مزد کارگری ناشی از بررسی‌های مرتبط با شاخص‌های مؤثر در این بخش ارائه و موضوع گفت‌وگو و مذاکره اعضای شورا قرار می‌گیرد.»

عضو کارفرمایی شورای عالی کار توضیح داد: «در اسفندماه نیز گزارش‌های جامع‌تر کارگروه دستمزد به شورای عالی کار ارائه، و سپس با استناد به این مجموعه گزارش‌ها و نقطه‌نظرات نمایندگان دولت و تشکل‌های کارگری و کارفرمایی، تصمیم‌گیری جمعی در ارتباط با دستمزد سال آینده جامعه کارگری لحاظ خواهد شد.»

او در ادامه، با اشاره به اهمیت موضوع دستمزد جامعه کارگری برای کارفرمایان، تأکید کرد: «نمایندگان جامعه کارفرمایی شاخص دستمزد کارگری را از عوامل مؤثر در وضعیت معیشتی نیروی کار شاغل در کارگاه‌ها می‌دانند. کارفرمایان در حوزه تصمیم‌سازی دستمزد سال آینده جامعه کارگری، نهایت همکاری و تعامل را با جامعه کارگری خواهند داشت.»

آهنی‌ها مسئله مهم در ارتباط با دستمزد نیروی کار و رشد سالانه آن را کنترل تورم دانست و یادآور شد: «در صورت عدم کنترل شاخص تورم و ادامه رشد آن در سال‌های آینده، طبیعتاً رشد مزدی کارگران در بهبود وضعیت معیشتی یا حفظ قدرت خرید آنان تأثیر چندانی نخواهد داشت.»

این کارشناس حوزه کارفرمایی، در ادامه، با بیان اینکه رشد دستمزد نیروی کار و کنترل شاخص تورم ارتباط مستقیم با یکدیگر دارند و بر وضعیت متقابل تأثیر می‌گذارد، گفت: «مرکز پژوهش‌های مجلس نیز جلساتی در ارتباط با دستمزد کارگران و ابعاد مختلف آن برگزار کرده است. در این نشست‌ها، تأثیرات تصمیمات مزدی مربوط به جامعه کارگری از دیدگاه‌های مختلف مورد گفت‌وگو و بررسی قرار می‌گیرد.»